

LABORATORIA DELINQUERE POSSUNT, ET PUNIRI ...?

Inleiding

Precies op *Half Oogst* in het jaar 1997 werd in het *Belgisch Staatsblad* de Wet van 17 maart 1997 tot wijziging van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale, anti-hormonale, beta-adrenergische of productie-stimulerende werking¹ gepubliceerd. Deze wet verruimt andermaal het toepassingsgebied van de Hormonenwet, creëert twee nieuwe misdrijven, stelt de poging tot het begaan van hormonenmisdrijven strafbaar en verstrakt de controle op de houders van dieren.² Het artikel 12 van de Wet van 17 maart 1997 voegt een strafbaarstelling toe aan het artikel 10, § 1, 1° van de Hormonenwet, waardoor wordt strafbaar gesteld: 'het *laboratorium* dat de in artikel 7, § 2 bedoelde verplichting tot aangifte niet naleeft'.

De aangifteplicht van laboratoria

In het kader van de Hormonenwet kunnen specifiek door de wet bepaalde bevoegde personen³ monsters nemen van (landbouw)dieren. Deze monsters, voornamelijk urine- en fecesstalen, worden met het oog op het uitvoeren van een analyse principieel toevertrouwd aan een beperkte groep van laboratoria. Deze groep van laborato-

---

1. Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale, anti-hormonale, beta-adrenergische of productie-stimulerende werking (*B.S.*, 4 september 1985, err. 16 januari 1986 en 13 maart 1986) zoals gewijzigd door het K.B. van 17 februari 1992 tot wijziging van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 11 april 1992), de Wet van 6 augustus 1993 tot wijziging van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 28 september 1993), de Wet van 11 juli 1994 tot wijziging van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 4 oktober 1994, err. 13 oktober 1995) en de Wet van 17 maart 1997 tot wijziging van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale, anti-hormonale, beta-adrenergische of productiestimulerende werking (*B.S.*, 15 augustus 1997): verder: de 'Hormonenwet'.

2. Zie: M. STERKENS. Hormonen: de misdrijven, *Commentaar Strafrecht en Strafvordering*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen.

3. Art. 6 Hormonenwet *juncto* K.B. van 6 december 1991 houdende aanwijzing van de ambtenaren, belast met de opsporing en de vaststelling van de overtredingen van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 18 januari 1992).

ria⁴ bestaat uit het nationaal referentielabo⁵, de Rijksontledingslaboratoria van de dienst Inspectie der Grondstoffen van het ministerie van Landbouw, en (thans zes) erkende private laboratoria.⁶ De overheid krijgt natuurlijk kennis van de door deze laboratoria bekomen analyseresultaten en kan daar dan vervolgens haar beleid en acties op richten. Dat is evenwel niet het geval met analyses die uitgevoerd worden buiten het kader van de Hormonenwet in *andere* dan de hiervoor beschreven (erkende) laboratoria. Het is niet onmogelijk dat testmonsters (van urine of feces) door malafide personen worden aangeboden aan diverse labo's teneinde te achterhalen in welke mate hun 'probeersels' (*c.q.* hormonencocktails) detecteerbaar zijn in uitwerpselen.

Ingevolge artikel 7 van de Hormonenwet⁷ wordt aan deze *andere* laboratoria, die analyses uitvoeren buiten het kader van de Hormonenwet, de verplichting opgelegd om de positieve resultaten van de verrichte analyses mee te delen aan de Diergeneeskundige Diensten van het ministerie van Middenstand en Landbouw. Dit geldt voor zover bij deze analyses de aanwezigheid wordt vastgesteld van door de Hormonenwet geviseerde stoffen bij dieren, dierlijke producten, preparaten of producten bestemd voor de dierenvoeding. Die door de Hormonenwet geviseerde stoffen zijn om het even welke soort van stilbenen, stilbeenderivaten, zouten en esters ervan, stoffen met thyreostatische werking, niet-geregistreerde diergeneesmiddelen (art. 3, § 1 Hormonenwet), de klassieke stoffen met oestrogene, androgene of gestagene werking, alsmede de stoffen met beta-adrenergische werking (art. 3, § 2 Hormonenwet), de stoffen met hormonale of anti-hormonale werking andere dan bedoeld in artikel 3, §§ 1 en 2 van de Hormonenwet (vnl. corticosteroiden) (art. 3, § 3 Wet) en ook een (nog niet door de Koning bepaalde) groep van stoffen met productiestimulerende werking (art. 3, § 4 Hormonenwet).

---

4. Cf. K.B. van 19 januari 1990 tot vaststelling van de voorwaarden inzake de erkenning van laboratoria voor de ontleding van monsters, genomen in toepassing van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 15 maart 1990), en M.B. van 6 december 1993 houdende erkenning van laboratoria voor het opsporen bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 25 december 1993) zoals gewijzigd door M.B. van 6 december 1994 tot wijziging van het M.B. van 6 december 1993 houdende erkenning van laboratoria voor het opsporen bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 17 januari 1995) en het M.B. van 6 maart 1998 tot wijziging van het M.B. van 6 december 1993 houdende erkenning van laboratoria voor het opsporen bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking (*B.S.*, 25 maart 1998).

5. Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid – Louis Pasteur (voorheen genoemd: Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (I.H.E.)).

6. Cf. M.B. 6 december 1993 voornoemd.

7. Zoals gewijzigd door de Wet van 17 maart 1997 tot wijziging van de Wet van 15 juli 1985 betreffende het gebruik bij dieren van stoffen met hormonale, anti-hormonale, beta-adrenergische of productiestimulerende werking, art. 7 (*B.S.*, 15 augustus 1997).

Het laboratorium als gepenaliseerde normadressaat

Het Belgische strafrecht kent de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon tot op heden niet.⁸ De evolutie die het Belgische strafbestel doormaakte waarbij de rechtspersoon eenvoudigweg geen misdrijf kon begaan, met het kenschetsende adagium '*societas delinquere non potest*', tot de aanvaarding dat de rechtspersoon weliswaar een misdrijf kan begaan, maar er zelf niet voor gestraft kan worden ('*societas delinquere potest, sed non puniri potest*') is welbekend, en beschreven.⁹

De tweedeling natuurlijke persoon tegenover rechtspersoon doortrekken bij de appreciatie van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van het 'laboratorium' is niet evident. Een laboratorium is immers geen (rechts)persoon op zichzelf.¹⁰ De Hormonenwet bevat evenmin een bepaling die specificceert wat dient verstaan te worden onder het begrip laboratorium. Aansluitend op het gewone taalgebruik omschrijft VAN DALE een laboratorium als het 'werkvertrek (...) voor het bereiden van zekere stoffen'. Er moet daarbij in de praktijk niet noodzakelijk gedacht worden aan van hoogtechnologische apparatuur bulkende stofvrije ruimtes vol gespecialiseerde wetenschappers. Dit is niet zonder belang, want het is bekend dat bepaalde hormonencocktails gewoon in de achterkeuken kunnen gebrouwen worden. Ogen-schijnlijk is een laboratorium dus gewoon een gebouw of werkruimte.

In de voorbereidende Werken kunnen geen bruikbare elementen gesprokkeld worden. De huidige wettekst figureerde immers niet eens in het oorspronkelijke voorontwerp van wet.¹¹ Het is slechts met een regeringsamendement dat de thans geldende versie van artikel 7, § 2 Hormonenwet het licht zag.¹² Dit amendement werd niet onderworpen aan enige toetsing door de Raad van State.¹³

De inspiratie voor het bezigen van het begrip 'laboratorium' kan wellicht gevonden worden in de hormonenwetgeving zelf. Artikel 6, derde lid van de Hormonenwet bepaalt dat de bevoegde personen de genomen monsters door een daartoe

---

8. Zie: J. MATTHIJS, 'Een dwingende noodzaak: het systematiseren en het opbouwen van een zelfstandig gestructureerd economisch strafrecht en strafprocesrecht', *R.W.*, 1975-1976, 322-348 en 386-414; F. DERUYCK, 'Societas delinquere potest ... en wat dan nog? Over het ontbreken van strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen naar Belgisch recht', *Panopticon*, 1991, 249-259; PH. TRAEST, 'Strafrechtelijke toerekening van handelingen en feiten aan rechtspersonen', in M. STORME, F. WYMEERSCH en H. BRAECKMANS (Eds.), *Handels-, Economisch en Financieel Recht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 285-310; F. DERUYCK, *De rechtspersoon in het strafrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 308 p.

9. J. MATTHIJS, *o.c.*, (322), 385-388; F. DERUYCK, *o.c.*, 4-39; PH. TRAEST, *o.c.*, (286), 291-292.

10. Er kan verwezen worden naar de tekst van art. 1 van de Besluitwet van 29 juni 1946 betreffende het niet-verantwoord optreden van tussenpersonen in de verdeling van produkten, grondstoffen enz., en houdende de wijziging van de besluitwet van 22 januari 1945, betreffende het beteugelen van elke inbreuk op de reglementering betreffende de bevoorrading van het land (*B.S.*, 4 juli 1946) dat bepaalt dat 'wordt bestraft met de straffen voorzien in artikel 4, elke natuurlijke of *rechtspersoon* (eigen cursivering) ...' die door de rechtsleer unaniem beoordeeld wordt als een vergissing van de wetgever, zoals aangehaald in: F. DERUYCK, *o.c.*, *Panopticon*, (249), 250, met talrijke verwijzingen.

11. *Parl. St.*, Kamer, 779/1 - 96/97, 6 - 10.

12. *Parl. St.*, Kamer, 779/2 - 96/97, 2.

13. *Parl. St.*, Kamer, 779/1 - 96/97, 6 - 16.

krachtens artikel 7 erkend *laboratorium* mogen laten ontleiden. Deze laboratoria worden vermeld in het Ministerieel Besluit van 6 december 1993 houdende erkenning van laboratoria voor het opsporen bij dieren van stoffen met hormonale of met anti-hormonale werking.¹⁴ Dit Ministerieel Besluit erkent laboratoria, en geen (natuurlijke) personen. Dit houdt meteen in dat de uitvoering van dergelijke analyseopdrachten, gevorderd door die bevoegde personen (*cf. supra*), niet dient toevertrouwd te worden aan één welbepaalde wetenschapper-deskundige, en zulks in afwijzing van de normale geplogenheden bij het deskundigenonderzoek in strafzaken.¹⁵ Het is immers het laboratorium dat aangezocht (gevorderd) wordt.

Alzo kan *vermoed* worden dat het begrip 'laboratorium' in de misdrijfschrijving van artikel 10, § 1, 1° Hormonenwet is opgenomen geworden. De uitgesproken wil daarentegen van de Wetgever is zonneklaar, namelijk dat 'de laboratoria die de verplichting tot aangifte van de positieve resultaten betreffende de producten niet naleven moeten kunnen worden bestraft'.¹⁶ Worden de laboratoria door deze nadrukkelijke wilsuïting gepenaliseerd?

De toerekening van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid

Het is vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie dat de strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor misdrijven, gepleegd door een rechtspersoon, rust op de natuurlijke persoon/personen door wie de rechtspersoon handelt, of, in geval van omissiedelicten, op de natuurlijke persoon die belast is met het nakomen van de wettelijke verplichtingen voor rekening van de rechtspersoon en verzuimd heeft dit te doen.¹⁷ Dit zou een oplossing kunnen bieden in het geval het bewuste laboratorium de rechtspersoonlijkheid zou bezitten. De *rechterlijke toerekening*¹⁸ is evenwel geen sinecure, temeer daar de Hormonenwet geen bijkomende opsomming bevat van aangestelden of lasthebbers die voor de uitvoering van de verplichting dienen in te staan.¹⁹ Enige omschrijving in de zin van 'hij die bij een analyse van (...) een resultaat bekomt dat wijst op de aanwezigheid van (...) of 'de laborant die (...) ontbreekt eveneens. In het geval er niet eens enige rechtspersoonlijkheid bestaat voor het (gelegenheids)laboratorium stelt zich de vraag of de rechter zich zal laten verleiden om de (natuurlijke) persoon die actief is in het 'werkvertrek' strafrechtelijk verantwoordelijk te stellen ...

In de praktijk zullen evenwel deze strafvorderlijke vraagstukken wellicht niet eens aan bod *kunnen* komen, doordat de Hormonenwet in artikel 7, § 2 *geen termijn*

---

14. *Cf.* noot 4.

15. F. HUTSEBAUT, 'Het deskundigenonderzoek in strafzaken', in R. DECLERCQ, c.s., *Strafprocesrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1986, 113-161.

16. *Parl. St.*, Kamer, 779/2 – 96/97, 3.

17. F. DERUYCK, *o.c.*, p. 13-14, nr. 25.

18. F. DERUYCK, *o.c.*, p. 29-39.

19. *Vgl.* F. DERUYCK, *o.c.*, *Panopticon*, (249), 251.

bepaalt binnen dewelke de aangifte van de positieve onderzoeksresultaten ter kennis dient gebracht te worden van de Diergeneeskundige Diensten van het ministerie van Middenstand en Landbouw. Dit scheidt niet enkel een probleem voor de tijdsbepaling die door het Openbaar Ministerie in de tenlastelegging voor de gekwalificeerde feiten verleend moet worden, de vraag stelt zich zelfs wanneer het misdrijf voltooid is. Komt het al tot een dagvaarding dan zal de beklaagde ('het laboratorium') ter zitting van de correctionele rechtbank terecht kunnen aanvoeren dat hij/zij/het laboratorium al de tijd heeft om de aangifte te doen. Het tonen van een kopie van een aangifte daterende van de dag voor de zitting zal ongetwijfeld leiden tot vrij-spraak ...

Marc STERKENS